

KOULULÄÄKÄRIN PUHEENVUORO

**Kasvun kumppani
vai
sairauksien seuloja**

Marjut Jalonen
Skoopin 50-v juhlaseminaari
Hanasaari, 11.10.2013

Koululääkäri

kasvun kumppani vai sairauksien seuloja

Marjut Jalonen

Lääketieteen lisensiaatti 1976

Lastentautien erikoislääkäri 1984

Erityispätevyys Lastenneuvola- ja kouluterveydenhuoltotyö 2004

Koululääkäri Helsingissä vuodesta 1984

Ei sidonnaisuuksia

KANSANTERVEYDEN PARHAAKSI

Kasvoi tuosta kansa kumma,
vääräsäärinen sukesi,
suku lynkkä, heimo länkkä,
kiero-silmä, kitku-sielu,
pahan-suopa suuremmille,
kansa naapurikateinen,
rampa, raaka, synkkä-synty,
ilman ihmisten iloa,
vailla auringon valoa,
tytöt tynnyrin pituiset
poiat nahturin näköiset,
kaikki kuin katajapehkot,
äyskiväiset, räyskiväiset.

Eino Leino
suomalaisten terveydentilasta
1900-luvun alussa

LAINVOIMA ELI ASETUS

- Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, **koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta**
- sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta tuli voimaan **1.7.2009** ja terveystarkastuksia koskevat 9 ja 10 § tulivat voimaan **1.1.2011**.
- Asetuksen tarkoituksena on varmistaa, että terveystarkastukset ovat suunnitelmallisia, tasoltaan yhtenäisiä ja yksilöiden ja väestön tarpeet huomioon ottavia. Asetuksella säädetään terveystarkastusten ja -neuvonnan sisällöstä ja määrästä.

KOULUTERVEYDENHUOLLON TOIMIJAT

- Kouluterveydenhoitaja
- Koululääkäri
- Kuraattori
- Psykologi
- Erityisopettaja
- Opinto-ohjaaja
- Opettajat
- REHTORI
- Oppilashuoltoryhmä eli OHR

Yhteistyötahot

Vanhemmat

Terveyskeskus

Erikoissairaanhoito

Lasten- ja nuorisopsykiatrinen pkl

Perheneuvola

Sosiaalivirasto

Lastensuojelu

Päihdehuolto

Nuorisoasemat

Puolustusvoimat

Kela

Kolmas sektori, erilaiset hankkeet

Kouluterveydenhuollon tehtävänä on

- oppilaiden terveydenhoito
- terveysneuvonta
- lakisääteisiin ja tarpeellisiin erikoistutkimuksiin ohjaaminen
- koulujen terveydellisten olojen valvonta

Kouluterveydenhuoltoon ei kuulu

- sairaanhoito, mutta koulutapaturmien ensiavusta huolehditaan

Kouluterveydenhuolto

- edistää terveyttä terveystieteiden keinoin, tunnistaa ja vahvistaa terveyttä suojaavia tekijöitä sekä
- pyrkii puuttumaan ongelmiin mahdollisimman varhain

Kouluterveydenhuolto toimii

- asiakaslähtöisesti, oikeudenmukaisesti perhekeskeisyyttä ja yksilöllisyyttä kunnioittaen.
- Kouluterveydenhuollon henkilöstön toiminnassa korostuvat ammatillisuus, vastuullisuus ja saavutettavuus sekä oman osaamisen jatkuva uudistuminen

Kouluterveydenhuolto edistää koko kouluyhteisön

- hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta ja on osa oppilashuoltoa.
- Kouluterveydenhuolto jatkaa neuvolatoiminnasta alkanutta hyvää yhteistyötä perheiden kanssa

Terveystarkastaja tapaa oppilaat vuosittain

- Määräaikainen terveystarkastus järjestetään kaikille oppilaille vuosiluokan mukaisesti
- Lääkärintarkastus 1. lk, 5. lk, 8. lk
- ja toisen asteen opiskelussa lukiossa 2. lk ja ammattikoulussa vastaavasti

Terveystarkastus

Terveystarkastuksessa

- selvitetään oppilaan ikävaiheeseen ja yksilöllisen tarpeen mukaan terveyttä,
- kasvua ja kehitystä
- sekä oppilaan hyvinvointia perhehuomioiden

KOULULÄÄKÄRIN TEHTÄVÄT

- Vastuu kouluterveydenhuollosta
- Yhteistyö terveydenhoitajan kanssa
- Vastaanottotyö koulussa
- Työn painopisteet
- Jatkotutkimuksiin ohjaaminen
- Lausuntojen kirjoittaminen
- Terveyskasvatus
- Oppilaiden työterveyslääkäri

Keskeiset teemat eri kouluasteilla

Ala-aste

- ”Koulussa on kivaa”

Yläaste

- ”Olenko normaali?”

Lukio- ammattikouluikä

- ”Kohti aikuisuutta ja ammattia”

Aikuisuus, ammattiin valmistuminen

”Miksi tarkastaa terveitä, nuoria ihmisiä?”

KOULULÄÄKÄRI KOHTAA

Riskiryhmiä

Oireettomia oppilaita, joilla piileviä sairauksia ja ongelmia (myöhempi haitta)

Mielenterveysongelmat

Ylipaino

Allergia

Syömishäiriö

Päihdeongelmat

Seurustelu, seksi, ehkäisy (raskaus, seksitaudit)

Oppimisvaikeudet

Stressi, uupumus

Koululääkäri ottaa puheeksi

(terveyskysely, Audit, RBDI-13, th:n ja OHR:n informaustietona):

Koulunkäynti, motivaatio, pärjääminen

- **perhe, ystävät, seurustelu**
- **sairaudet, lääkitys?**
- **uni, lepo**
- **harrastukset, liikunta**
- **tupakka, alkoholi, lääkkeet, huumeet**
- **ravinto, D-vitamiini**
- **hygienia (hampaiden harjaus)**
- **ruutuaika, nettiriippuvuus**
- **minäkuva**
- **koulukiusaaminen, seksuaalinen häirintä**
- **kaltoinkohtelu**

Seksuaalinen häirintä

Jatkotutkimukseen ohjaaminen

- Terveyskeskus/Perheneuvola
- psykologi
- puheterapeutti
- fysioterapeutti
- ravitsemusterapeutti
- Lausunto perustason erityistyöntekijältä
- Yhteisneuvottelu
- Erikoissairaanhoido (lausunnot liitteeksi)

Kunnan järjestettävä oppilaalle

- Näön ja kuulon tutkimus
- Mielenterveyden selvittämiseksi psykiatriin tutkimus
- Koululääkärin on tehtävä hyvä lähete esh:on, tunnettava paikalliset hoitoketjut, lähetekriteerit, motivoitava potilas/vanhemmat
- Koululääkärin saatava palaute esh:sta (Navitas HUS:ssa)

Lääkärin lausunnot

- Nuorison terveystodistus (8.lk , toisen asteen 2. lk)
- Ajoterveys – kannanotto
- Palvelukelpoisuus kutsuntaikäiselle, esikutsuntatarkastus
- Koulukyyti, Erikoisruokavalio, Osallistuminen koululiikuntaan
- Todistus pitkäaikaissairaiden ja vammaisten oppilaiden apuvälineiden ja koulunkäyntiavustajan tarpeesta
- Lastensuojeluilmoitus
- Kela-todistukset

Terveyskasvatus

- Terveystarkastuksen yhteydessä (etenkin th:n hommaa)
- Oppilasryhmät
  - yläaste, ammattikoulun ja lukion aloittavat

Vanhempainillat, vanhempainyhdistysten järjestämät tilaisuudet

AIHEITA: murrosikään ja itsenäistymiseen liittyvät asiat, päihteet, seksi

Koulussa nykyisin Terveystieto oppiaineena

Seulontatutkimukset kouluterveydenhuollossa

- Pituuden, painon ja murrosiän kehityksen seuranta
- Näön ja kuulon seulonta
- Verenpaineen seulonta
- Ryhti, skoliometria
- Sydämen sivuäänien seulonta
- Masennuksen ja mielialan arviointi
- (Hyperlipidemia, anemia)
- Onko lapsi/nuori seurannan piirissä kroonisen sairautensa takia ?

Puberteettiseula, vanhat seulasäännöt

Taulukko 1. Puberteettikehityksen seulontasäännöt

	Ei ennen	Viimeistään
Tytöt		
• M2	8.0 v	13.0 v ja 1.25 v P2:sta
• P2	9.0 v	13.5 v
• Kasvu nopeutuu	9.0 v	13.5 v
• Menarke	10.5 v	15.5 v ja 4.5 v M2:sta
Pojat		
• G2	9.5 v	13.5 v
• P2	10.0 v	14.0 v
• Kasvu nopeutuu	10.5 v	15.5 v

Puberteettikehitys, uudet seulasäännöt

Puberteettikehityksen seulasäännöt

Taulukko 1. Puberteettikehityksen seulasäännöt

	Ei ennen	Viimeistään
Tytöt		
• M2	8 v	13 v
• P2	8 v	13 v
• Kasvu nopeutuu	9 v	13 v
• Menarke	10.5 v	16 v
Pojat		
• G2*	9 v	13.5 v
• P2	9 v	13.5 v
• Kasvu nopeutuu	10 v	15 v

*Kivesten pituusmitta 25 mm tai enemmän

- Vanhemman puberteettiaikataulussa ilmennyt vähintään 1 vuoden poikkeama väestön keskiarvosta (menarke 13 v, isän nopeimman kasvun ikä 13–14 v) sallii lapsellekin yhden vuoden lisäpoikkeaman vastaavaan suuntaan; nuoren informointi asiasta on silti tärkeää.

Tiukkeneeko työtahti?

Haasteita

- maahanmuuttajaoppilaat ja perheet, tulkkaus
- neuropsykiatria
- psykiatrinen osaaminen
- oppimisvaikeudet, selvittely
- seksuaaliterveys, ehkäisy, seksuaalinen identiteetti
- ympäristölääketeide, sisäilmaongelmat
- internet, some
- kiusaamisen monet muodot
- stressi, kilpailu

Muista

- Kuuntele lasta, nuorta, vanhempaa, opea
- Anna aikaa (!)- monella ”aikuisen nälkää”
- Yksikin hyvä aikuiskontakti voi auttaa ratkaisevasti lasta/nuorta eteenpäin
- Positiivinen palaute (jokaiselle voi antaa)
- Tutustu yhteistyökumppaneihin
- Vastuuta vanhempia ja oppilasta jos mahdollista

ILON AIHEITA

- Asetus koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta
- Perhekeskeisyys, vanhemmat mukaan terveystarkastuksiin
- Nuorten terveystottumukset muuttuneet parempaan suuntaan
- Oppilashuolto kouluissa parantunut
- Kouluterveydenhuollossa osaaminen yhä parempaa

KIITOS !

